

Pekonen Miia

Peruskoulun musiikinkirjojen sekularisoituminen

Musiikkikasvatuksen kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Musiikkikasvatus
2021

Tämä kandidaatin tutkielma käsittelee peruskoulun musiikinkirjojen sekularisoitumista ja keskittyy tutkimaan sitä, milloin peruskoulun musiikinkirjoista on ruvettu poistamaan hengellisiä lauluja. Tässä kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan myös sekularisaation ilmentymistä musiikinkirjoissa yhteiskunnallisten muutosten valossa ja tarkastellaan yhteiskunnallista uudistumista sekä yhteiskunnan sekularisoitumista toisin ilmaistuna maallistumista, eli kirkon aseman ja vaikutus vallan heikkenemistä.

Tutkielma on systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja lähdekirjallisuus perustuu aiempiin tutkimuksiin aihepiiristä, sekä vanhoihin musiikinkirjoihin 1930- luvulta aina 1990- luvulle saakka. Tutkielma on ikään kuin katsaus menneisyyteen ja siinä käydään läpi systemaattisesti sekularisuuden vaikutusta aina yhteiskunnan- ja koulujärjestelmän tasolta musiikinkirjoihin saakka, tarkastellen muutosta vuosikymmen kerrallaan. Kirjallisuuskatsaus käsittelee kahta tutkimuskysymystä: Milloin peruskoulun musiikinkirjojen sisältö on muuttunut selkeästi sekulaarisemmaksi, ja mitkä yhteiskunnallisten ilmiöt ovat vaikuttaneet muutokseen?

Musiikinkirjojen systemaattisesta tarkastelusta uskonnon valossa, ei olla tehty montaa tutkimusta, jonka vuoksi aiheita voidaan pitää tärkeänä ja myös mielenkiintoisena tutkittavana. Musiikinopetuksen ja musiikinkirjojen historian avaamisella voi olla myös paljon hyötyä nykypäivän musiikinopettajille, jotka joutuvat käsittelemään uskonnon roolia musiikinopetuksessa sekä käymään läpi vastakkainasettelua uskonnon harjoittamisen sekä tärkeän perinteen välillä.

Avainsanat: Hengellinen musiikki, musiikinkirja, musiikkikasvatuksen historia, sekularisaatio

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Tutkimusasetelma	6
3	Teoreettinen viitekehys	7
3.1	Sekularisaatio – käsitteen määrittelyä	7
3.1.1	<i>Sekularisaatio kirkossa ja suomalaisessa yhteiskunnassa</i>	<i>7</i>
3.1.2	<i>Sekularisaatio koulujärjestelmässä.....</i>	<i>8</i>
3.1.3	<i>Sekularisaatio musiikkikasvatuksessa</i>	<i>9</i>
3.1.4	<i>Sekularisaatio musiikinkirjoissa</i>	<i>11</i>
3.2	Hengellinen musiikki	15
3.3	Populaarimusiikki musiikinkirjoissa	17
4	Tulokset ja Pohdinta	19
	Lähteet.....	23

1 Johdanto

Tämän kandidaatintutkielman aiheena on suomalaisten peruskoulujen musiikinkirjojen sekularisoituminen. Kaksi tutkimuskysymystäni käsittelee sitä, milloin hengellisiä lauluja on ruvettu poistamaan suomalaisten peruskoulujen musiikinkirjoista ja mitä yhteiskunnallisia syitä tähän on mahdollisesti voinut liittyä. Tämän kirjallisuuskatsauksen aineistona käytän muun muassa vanhoja musiikinkirjoja sekä musiikkikasvatuksen opetussuunnitelmia 1900- luvun eri vuosikymmeniltä. Jotta voin ymmärtää, mitä syitä tähän muutokseen on voinut liittyä yhteiskunnallisesti, tutustun myös sekulaarisuuteen käsitteenä sekä erityisesti siihen, miten kirkon roolin muutos yhteiskunnassa on vaikuttanut lopulta myös musiikinkirjojen sisältöjen muutokseen.

Aihe kiinnostaa minua, sillä kristinuskolla on syvät juuret osana Suomen historiaa, yhteiskuntaa ja kulttuuria. Tämän myötä myös hengellisellä musiikilla on ollut iso rooli muun muassa lasten kasvatuksessa ja yhteisöllisyyden rakentamisessa sekä myös koulumaailmassa, erityisesti musiikinopetuksessa. Musiikkikasvatuksen lehtori Erja Kososen (2011) mukaan, “isänmaalliset laulut, virret ja muut hengelliset laulut muodostivat koululaulujen peruslaulus-ton koko 1900- luvun aina peruskouluun saakka” (Kosonen, 2011, s. 14). Hengellisten laulujen rooli musiikinopetuksessa on pienennyt kuitenkin vuosi vuodelta, sillä tilaa tehdään monikulttuurisuudelle ja moniuskontoisuudelle. Yhteiskunnan muuttuessa jatkuvasti on osattava olla sensitiivisiä kaikenlaisista taustoista tulleita lapsia ja nuoria kohtaan. En ota kuitenkaan kantaa tämänhetkiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen hengellisten laulujen asemasta kouluissa, vaan tutkin itse ilmiötä, sekulaarisuutta ja tässä työssä kiinnitän erityisesti huomiota siihen, milloin se on alkanut näkymään musiikinkirjoissa.

Uskon, että tutkimus hyödyttää minua tulevassa ammatissani, sillä uskonnollinen vakaumus ja uskonnonvapaus ovat aiheita, joita käsitellään päivittäin koulumaailmassa. Nämä ihmisten omat henkilökohtaiset uskomukset ovat myös herkkiä aiheita, ja musiikki kietoutuu entistä herkemmin näiden ympärille. Suomen perustuslain mukaan kaikilla on vapaus harjoittaa uskontoaan julkisesti ja yksityisesti, kunhan ei loukkaa lakia tai hyviä tapoja (Uskonnonvapauslaki § 1, 267/ 1922). Siksi täytyykin osata olla tarkkana, mitä nykypäivinä saa ja mitä ei saa laulaa tai soittaa koulun musiikkiluokissa. Lisäksi perusopetuksen opetussuunnitelman peruste-

den (POPS, 2014) mukaan, musiikinopetuksen tulee rakentaa arvostavaa sekä uteliasta suhtautumista musiikkiin sekä kulttuuriseen monimuotoisuuteen (POPS, 2014, s. 422). Perinteiset hengelliset suomalaiset laulut heijastavat kuitenkin rikasta ja yhtä lailla arvokasta vanhaa Suomen kulttuuria, jota ei pitäisi unohtaa. Tämä vastakkaisasettelu on siis jo luonut uudenlaisen ongelman musiikinopetukseen ja musiikinopettajien ratkottavaksi.

Yhtenä ajankohtaisena ilmiönä kyseisestä tilanteesta voidaan pitää Suvivirsi- keskustelua, joka pohtii sitä, tulisiko koulujen kevätjuhliissa laulaa Suvivirttä ja jos tulisi pitäisikö hengellisiä kohtia säkeistöistä muuttaa. Lisäksi pohdinnan alla on ollut se, pitäisikö kyseisen laulun laulaminen siirtää kokonaan koulujen ulkopuolelle, esimerkiksi kirkkoihin. Teemu Tairan (2019) mukaan, Suvivirren puoltajat kannattavat virren laulamista kouluissa, perustellen sen perinteeseen liittyvänä tärkeänä osana ja vastakkaisella puolella virren laulamista vastustavat ne, jotka pitävät sen laulamista uskonnollisena harjoittamisella (Taira, 2019).

2 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa avaan käsitteen systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jota käytin tutkimusmenetelmänäni tässä kandidaatin tutkielmassani. Lisäksi kertaan myös kaksi tutkimuskysymystäni. Tuon myös esille keskeiset lähteet, tiedonhakuprosessin sekä eettiset kysymykset.

Tutkimukseni tarkoituksena on tutkia koulun musiikinkirjojen sekularisoitumista ilmiönä. Tätä tutkin näiden kahden tarkentavan tutkimuskysymyksen kautta:

- Milloin peruskoulun musiikinkirjojen sisältö on muuttunut selkeästi sekulaarisemmaksi?
- Mitkä yhteiskunnalliset ilmiöt ovat vaikuttaneet muutokseen?

Kouluissa laulettavasta hengellisestä sekä hengellis- perinteikkästä musiikista ei ole tehty kovinkaan montaa tutkimusta ja koska aihe rajautuu suomalaisiin kouluihin, ulkomaisia artikkeleita löytyy hyvin vähän. Kyseisestä aiheesta tai hieman sen vierestä on tehty vain muutama kandidaatin tutkinto sekä aivan muutamia Pro graduja. Aihe on tärkeä tutkittava ja kirjallisuuskatsauksen tehtyäni haluaisin jatkaa tästä kohti empiiristä tutkimusta ja lähteä itse kentälle haastattelemaan ja tekemään laadullista tutkimusta aiheesta.

Tutkimuksen toteutustapana on systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jolla tarkoitetaan tiivistelmää tietyn aihepiirin aiemmista tutkimuksista, asettaen ne samalla historialliseen, että oman tieteenalansa kontekstiin (Salminen, 2011, s. 9).

Tutkimuksen tekemisessä käytin hakusanoina muun muassa hengellistä musiikkia, sekularisaatiota, sekä musiikinkirjojen uusistumista. Tämän lisäksi käytin myös vastaavia englanninkielisiä käsitteitä ja erityisesti hakusanaa *gospel music* sekä *secularisation*. Tämän lisäksi etsin tietoa myös tutkimusaiheeni ympäriltä ja käytän hyödyksi mahdollisimman uusia tutkimuksia sekä teoksia. Pääosin käytin tiedonhakuun kansainvälisiä lähteitä kuten muun muassa Google Scholaria, Ebscoa sekä ProQuest. Käytin lisäksi myös Oula Finnaa sekä Outia. Yhtenä lähteenä olen käyttänyt Christa Palmbergin Pro gradua, joka oli sisällöltään hyvin koottu ja lähteiltään runsas.

3 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa avaan käsitettä sekulaarisuus monesta eri näkökulmasta. Kaikki näkökulmat kulloinkin minoituvat kuitenkin tutkimuskysymyksiini.

3.1 Sekularisaatio – käsitteen määrittelyä

Tässä kappaleessa avaan sekularisaation käsitettä yleisestä näkökulmasta.

Kun puhutaan sekularisaatiosta, voidaan käyttää siitä puhekielistä vastinetta maallistuminen. Laajasti määriteltynä tällä tarkoitetaan prosessia, jolloin eri uskonnollisten toimijoiden sekä instituutioiden sosiaalinen vaikutusvalta alkaa heikentymään. Uskonto, siis yleisenä käsitteenä, ei kykene enää vaikuttamaan valtioiden hallintaan eikä ihmisten elämänvalintojen ohjailuun samalla tavoin kuin ennen. (Kallunki, 2010, s. 24; Taira, 2003, s. 222).

Uskonnontutkija Pirjo Markolan mukaan sekularisaatio ei ole myöskään uusi ilmiö, sillä monet sosiologit, kuten Comte, Marx sekä Durkheim teoretisoivat uskontoa jo 1800- luvulla (Taira, 2003, s. 221). Kuitenkin vasta 1900- luvun puolen välin jälkeen sekularisaatiosta alettiin keskustelemaan julkisella tasolla. Markkola (2003) kuvaa sekularisaation syiden ulottumista kirkkoinstituutioita kauemmaksi. 1960- luvulla sosiologiassa alettiin ymmärtää, että sekularisaatio ulottui aina yksilötasolle saakka. Ihmisen uskonnollinen ajattelu oli siis muuttumassa (Markkola, 2003, s. 51).

Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytän sekä sanaa sekularisaatio, että sekularisoituminen. Nämä kaksi termiä tarkoittavat teoriassa samaa asiaa, mutta sekularisaatiota käytettäessä puhutaan laajemmasta, yleensä yhteiskunnallisesta ilmiöstä, kun taas sekularisoitumisella tarkoitetaan jonkun yksittäisen aiheen tai asian ”maallistumista”.

3.1.1 Sekularisaatio kirkossa ja suomalaisessa yhteiskunnassa

Suomi on ollut jo useita vuosisatoja kristitty maa ja suhde kirkkoon on määritellyt vahvasti koko valtiota. Toisin kuin ajatellaan, kristinuskon saapuneen vasta myöhäiskeskiajalla Mikael Agricolan (1510–1557) mukana Suomeen, voi kristillisiä vaikutteita havaita rantautuneen tänne

jo viikinkiajalla. Kuitenkin vasta ristiretkiliikkeen myötä Suomi kääntyi kokonaisvaltaisesti läntiseen kristinuskoon ja pakanuudesta luopuminen liitti Suomen Ruotsin yhteyteen. Katolinen kirkko toimi muutaman vuosisadan ajan ainoana kirkkona, kunnes reformaation jälkeen 1500-luvulla luterilaisuus saavutti suosionsa huipun ja Ruotsin mukana myös Suomesta kasvoi luterilainen maa ja kirkosta tuli integroitunut osa valtion hallintoa (Heininen & Heikkilä, 1996, s. 12–14, 82; viitattu lähteessä Markkola, 2003, s. 49).

Vuoteen 1870 saakka Suomen valtio ja kirkko kuuluivat yhteen ja evankelis- luterilainen kirkko kantoikin yllään nimeä valtionkirkko. Ihmiset nähtiin osana uskonnollista yhteisöä ja tämän vuoksi suhde kirkkoon määritteli vahvasti valtiota. Markkola (2003, s. 49) nostaa esille Henrik Steniuksen vuonna 1987 ilmestyneessä kirjassa *Frivilligt, jämligt, samfällt* esille ajatuksen, jonka mukaan kansalaisoikeudet oli sidottu luterilaisuuteen. Luterilaisuus oli myös pakollinen uskonto valtakunnan lain mukaan, joka asetettiin vuonna 1734. Steinius (1987) nostaa myös esille uskonnon merkittävyyden yhteiskunnallisessa asemassa, sillä henkilön sukupuoli sekä uskonto määrittelivät vähimmäisvaatimukset, jonka mukaan myönnettiin virka- tai työtehtäviä.

Valtionkirkko- nimityksenä sai kuitenkin osakseen paljon kritiikkiä ja arvosteluja, jonka vuoksi koettiin paremmaksi vaihtaa nimitys keskieurooppalaisen esikuvan mukaan ”kansankirkoksi”. Näin kirkko ja valtio pystyvät tekemään päätöksiään toisistaan riippumattomina erillisinä toimijoina. Tärkein muutos oli kuitenkin se, että uskovien ”ydinjoukko” kantoi nyt vastuun kirkon toiminnasta (Heininen & Heikkilä, 1996, s. 207; Markkola, 2003, s. 49).

Sekularisaatiota alkoi tapahtumaan silminnähtävästi Suomen yhteiskunnassa vasta toisen maailmansodan jälkeen. 1950- ja 1960- luku olivat jälleenrakennuksen aikaa, samalla pyrkimyksenä palata takaisen rauhalliseen arjen eloon. Koko yhteiskunnassa, kuin myös kristinuskon julkisessa, kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa merkityksessä alkoi tapahtua poikkeuksellisen nopeita muutoksia (Huhta, 2013, s. 68). Teollisuus edesauttoi muun muassa sotakorvausten maksamista sekä kaupungistumista, jonka seurauksena tuttu perinteinen elämän muoto alkoi rikkoutua (Helander, 1999, s. 55).

3.1.2 Sekularisaatio koulujärjestelmässä

Esittelen tässä luvussa sitä, kuinka sekularisaatio koulujärjestelmässä tarkoittaa tässä yhteydessä kirkon aseman heikkenemistä koulujärjestelmässä.

Kirkon vaikutus Suomen yhteiskuntaan on ollut myös samalla kirkon vaikutusta suomalaiseen koulujärjestelmään. 1800- luvun puolen välin jälkeen perustettiin kansakoulu, ja tässä auttamassa toimivat sekä yksityiset toimijat, että myös seurakunnat ympäri Suomea (Iisali, 1987, s. 78) Jokaisen lapsen koettiin tarpeelliseksi ja tärkeäksi saada opetusta ja perinteinen rippikoulua edeltävä alkuopetus ei enää ollut riittävä. Kansakoulujen lisäksi 1850- luvulla perustettiin lukkarinkouluja, joissa opetettiin lukemista, kirjoitusta, laskentaa, Raamatun historiaa ja kristinoppia (Lindström, 2001, s. 28–29; Numminen, 2001, s. 101–102). Kirkon rooli suomalaisessa koulujärjestelmässä ja sen luomisessa oli siis suuri.

1900– luvulle mentäessä kirkon vastuulle jäi edelleen kiertokoulun ylläpitäminen erityisesti niissä kunnissa, joihin kunnallista kansakoulua ei ollut vielä ehditty perustaa. Sekularisaatiota alkoi kuitenkin tapahtumaan vuoden 1921 jälkeen, kun kirkko haluttiin pitää erillään uudesta laajakantoisesta oppivelvollisuus uudistuksesta. Vuonna 1923 astui voimaan uskonnonvapauslaki, jonka mukaan kouluissa järjestettävä uskonnon opetus pidettäisiin tunnustuksellisenä ja näin kirkko ja samalla kristinuskko pysyivät mukana koulujärjestelmässä (Numminen, 2001, s. 86–88; Poulter, 2011, s. 73).

Silminnähtävää sekularisaatiota koulujärjestelmässä alkoi kuitenkin tapahtua vasta toisen maailmansodan jälkeen. Teollistumisen sekä kaupungistumisen myötä ihmisten moraali alkoi muoninaistua ja maailmankuva kasvaa (Poulter, 2011, s. 74–75). Kansakoulun opetussuunnitelman mukaan (1952) uskonnon opetusta kouluissa ei enää perusteltu yksinomaan kristinuskon ehdottomalla totuudella. Sen sijaan ajateltiin, että kasvatuksen tulisi pyrkiä ajankohtaisiin sisältöihin ja asetettujen päämäärien tulisi olla suhteellisia (Poulter, 2011, s. 75).

3.1.3 Sekularisaatio musiikkikasvatuksessa

Tässä luvussa esittelen sitä, kuinka musiikkikasvatuksen opetussuunnitelma kouluissa on muuttunut sekulaarisemmaksi vuosien myötä.

Suomalaisen musiikinopetuksen historia on lähtenyt liikkeelle laulun opetuksesta. Jo varhain keskiajalla, kirkon luostarikouluissa opiskeltiin laulua, yhdessä latinan ja uskonnon kanssa (Kosonen, 2011, s. 10). Emeritusprofessori Reijo Pajamon (1973) mukaan vanhin tunnetuin laulukokoelma *Piae Cantiones* onkin jo vuodelta 1585 (Pajamo, 1973, s. 12). Vaikka oppiaineiden

painotus sekä koulutus muuttuivat, aina 1800- luvun loppuun asti mentäessä, laulunopetuksen sisältö pysyi kuitenkin melko samanlaisena, sillä koulujärjestelmä joko toimi kirkon alla tai kirkon rahoituksella. Laulut koostuivat siis suurimmaksi osaksi virsistä, sillä oppilaat osallistuivat varsinaisten oppituntien lisäksi myös jumalanpalveluksiin sunnuntaisin sekä muihin juhlapyyhiin. Virsilaulun lisäksi laulutunteihin kuuluivat kuitenkin myös nuottioppi sekä maalliset laulut. Myös opettajan henkilökohtainen kiinnostus saattoi vaikuttaa muun muassa laulun- ja leikin osuuksiin (Kosonen, 2011, s. 10; Pajamo, 1973, s. 30).

1900- luvun alussa tehtiin kuitenkin useita uudistuksia koulunkäyntiin liittyen. Nämä uudistuksen vaikuttivat myös musiikinopetukseen ja maalaiskoulun uudistuksessa vuonna 1916 Mikael Soininen (1860–1924) totesi laulun olevan niin tärkeä oppiaine, että kaksi tuntia viikossa olisi vähimmäismäärä laulun opettamiseen (Kosonen, 2011, s. 11). Musiikkikasvatuksen tutkija Henna Suomen (2009) mukaan yhtenä suurena uudistuksena voidaan pitää myös P. J. Hannikaisen (1854–1924) nimeämistä Jyväskylän seminaarin musiikin lehtoriksi. Hänelle tärkeää oli erityisesti se, että laulujen sanat, aiheet ja sävelmät olivat lapsille ymmärrettäviä ja, että ne herättäisivät nimenomaan lapsissa tunteita. Osa Hannikaisen omista sävellyksistään on kulkenut jo hyvin pitkään osana musiikinkirjojamme. Näitä ovat muun muassa Suojelusenkeli (Maan korvessa kulkevi), Oravan pesä, Joulun kellot sekä Joulupukki, Joulupukki (Suomi, 2009, s. 67–68). Kososen (2011) mukaan laulua yhdisteltiin myös edelleen laulun ja leikin kanssa, mutta tämän lisäksi sitä alettiin myös integroimaan muiden oppiaineiden kanssa. Maalaiskoulun opetussuunnitelmassa mainittiin vuonna 1925, laulun opetuksen tärkeimmäksi tehtäväksi opettaa laulamaan korvakuulolta sävelmiä, jotka olivat sekä melodisesti, että myös sanoiltaan helppoja. Teemaltaan laulut saattoivat olla sekä lasten elämästä, että ympäristöopetuksesta. Lisäksi virsien ja muiden hengellisten laulujen laulaminen koettiin tärkeäksi (Kosonen, 2011, s. 10–11).

Varsinaisen kansakoulun opetussuunnitelman 1952 mukaan, laulun opetuksen tavoitteeksi muodostui itse lauluinnon ylläpitäminen sekä laulun rooli virkistävän oppiaineena muun koulutyön ohessa (Suomi, 2009, s. 5). Selkeä tekstin lausuminen, solmisaation (tällä tarkoitetaan jokaiselle duuriasteikon äänelle annettua käsimerkkiä, joka pysyy aina saman sävellajista riippumatta (Suorsa- Rannanmäki, 2020 s. 15).) perusteet sekä erilaiset äänenmuodostusharjoitukset tulivat myös uutena lisäyksenä opetussuunnitelmaan jo ennalta tutun kovakuulolta laulamisen rinnalle. Vaikka pieniä uudistuksia musiikinopetuksessa tehtiin, laulaminen oli kuitenkin keskeisin työtapana aina 1960- luvulle saakka (Kosonen, 2011, s. 16).

1960-luvulla musiikinopetuksessa alkoi tapahtua isoja muutoksia. Laulupainotteinen musiikinopetussuunnitelma alkoi laajeta ja vuonna 1963, kouluhallituksen päätöksellä lauluoppiaineen viralliseksi nimeksi annettiin musiikki. Ruvettiin myös pohtimaan kysymystä siitä, mikä olisi musiikinopetuksen perimmäinen tarkoitus. Ensisijaiseksi kysymykseksi muodostuikin se, millaiseksi oppiaineeksi musiikin tulisi muuttua, jotta sillä olisi kasvatuksellinen merkitys. 60-luvulta lähtien Suomeen alkoi myös rantautua Orff-pedagogiikkaa ja sen myötä alettiin kiinnostua luovasta toiminnasta. Musiikin oppitunteja haluttiinkin monipuolistaa ja muokata käytännön läheisimmiksi. Saksalainen säveltäjä ja musiikkipedagogi Carl Orff toi pedagogiansa mukana myös koulusoittimiston, joka oli jo ympäri maailmaa herättänyt kiinnostusta musiikin saralla (Kosonen, 2011, s. 15–15; Pajamo, 1999, s. 21–22; Suomi, 2009, s. 73–74).

Vanha kansakoulujärjestelmä vaihtui uuteen peruskoulujärjestelmään vuonna 1972. Vuoden 1970 peruskoulun ensimmäiseen opetussuunnitelmaan kuuluivat nyt siis laajasti koottuna laulaminen, kuuntelu, soittaminen sekä musiikkiliikunta ja muu luova toiminta. Nyt myös oppilaan henkilökohtaiset musiikilliset elämykset, musiikin kuuntelu sekä sen ilmaisu nähtiin musiikinopetuksen esteettisten kokemusten perustana. Itse opetuksen tueksi luotiin myös POPS-oppaita, jotka toimivat ohjekirjoina opettajille. Oppaan johdannossa Kouluhallitus (1972) kannusti laajentamaan lauluohjelmistoa ajankohtaiseen musiikkiin, mutta samalla kehotti huomioimaan vanhaa musiikkia (Kosonen, 2011, s. 15–16; Pajamo, 1999, s. 21–22; Suomi, 2009, s. 75–79).

Vuoden 1985 opetussuunnitelman mukaan, musiikkikasvatuksen tavoitteena on oppilaan koko persoonallisuuden kehittäminen. Tämä luodaan esteettisten kokemusten, sekä musiikin kulttuuriperinnön omaksumisen valmiudella. (Suomi, 2009, s. 87). Enää ei ajateltu niinkään opettajan määräävän musiikillista osaamista taikka keskitytty ylemmän auktoriteetin laatimiin struktuureihin, kuinka ja mitä musiikkia olisi hyvä laulaa ja soittaa. Nyt kuunneltiin oppilasta ja hänen henkilökohtaisia tuntemuksiaan ja lähdettiin niiden kautta rakentamaan sopivaa elämyksellistä musiikinopetusta.

3.1.4 Sekularisaatio musiikinkirjoissa

Tässä luvussa käyn läpi vanhoja musiikinkirjoja aina 30- luvulta saakka ja tutkin niiden sisältöä yrittäen samalla havaita, milloin hengellisiä lauluja on ruvettu vähentämään ja niiden tilalle tuomaan muita kappaleita.

1800- luvulta lähtien vanhat koululaulukirjat sisälsivät runsaasti monenlaisia eri teemaisia lauluja. Nämä teemat käsittelivät muun muassa vuodenaikoja, lintuja sekä muita eläimiä, ammatteja, isänmaata sekä maakuntia. Erityisen suuressa roolissa olivat kansanlaulut juhla-aikoihin liittyvät laulut, kuten joululaulut sekä hengelliset laulut. Opettajalla oli kuitenkin hyvin suuri valta vaikuttaa mitä lauluja laulettiin ja mistä kirjoista niistä laulettiin (Pajamo, 1999, s. 23–29).

Vuonna 1930 perustettiin Suomen laulunopettajain yhdistys, joka otti käsiteltäväkseen laulunopetukseen liittyviä epäkohtia ja ongelmia. Liiton puheenjohtaja Maikki Vehanen toi esille ajatuksen, jonka mukaan lukuvuosi jaettaisiin viiteen tärkeään lauluun, joiden opettaminen olisi pakollista Suomen kaikissa kouluissa. Tämä uudistus yhdistäisi koulujen välistä ohjelmistoa sekä koulutraditioita. Ehdotettiin lauluja: Virsi ”Oi kuningasten kuningas”, Maamme, Suomen laulu, Kesäpäivä Kangasalla, Ateenalaisten laulu (Pajamo, 1999. s. 23).

30- luvulta löytyy useampia musiikinkirjoja, mutta näistä mainittakoon nyt kaksi. *Lauri Parvian laulukirjan* (1934) kappaleet voitiin jakaa 14:sta hieman tarkempaan aihepiiriin, kun taas *Olavi Pesosen laulukirja* (1938) jaettiin taas kuuteen teemaan (Pajamo, 1999, s. 24). Nämä kummatkin sisälsivät kuitenkin hyvin suuren määrän hengellisiä lauluja. Näistä ensimmäisen musiikinkirjan sisällysluettelo avattuna taulukossa sivulla 15.

1940- luvulla sotien jälkeen isänmaallisuus korostui koululauluissa entisestään. Sota toi myös ihmisiä lähemmäs toisiaan ja turvaa haettiin sieltä mistä sitä saatiin. Siksi myös hengellisten laulujen ja virsien laulamisen määrä kasvoi. Koko talvisodan ajan koulunkäynti oli myös hyvin katkonaista ja oppiaineita karsittiin. Laulu oli kuitenkin yksi niistä oppiaineista, joita ei karsittu pois ja koululaulun lisäksi laulua käytettiin myös osana sotilaskasvatusta. Vuonna 1949 ilmestyneessä *Lauri Parvisen laulukirjassa* sisältö koostuikin vahvasti isänmaallisista ja hengellisistä lauluista. Uutena lauluna maakuntalauluihin ja isänmaallisuus teemaan, lisättiin *Karjalan kunnailla-* laulu. Tämän avulla voitiin käsitellä mennyttä Karjalaa ja sodan menetyksiä (Kosonen, 2011, s. 12–13).

Vuonna 1958 ilmestyneen musiikin kirjan *Musiikkia oppimaan* tekijät Jorma Pukkila sekä Matti Rautio tuovat esille sen, kuinka soittimet kiinnostavat lapsia samalla innostavat heitä perehtymään musiikkiin enemmän. He ottivat mallia Carl Orffin laatimasta koulusoittimisesta ja pitivät sitä tärkeänä etenkin rytmin opetuksessa. 1950-luvun loppu olikin aikaa, jolloin koulusoittimien käyttö alkoi painottua laulukirjoissa. (Pajamo, 1999, s. 22). Tämä vaikutti myös laulujen sisällön uudistumiseen, sillä aiemmin laulua säestämässä oli ainoastaan harmonia soittava opettaja. Kirjat eivät myöskään sisältäneet sointumerkkejä vaan säestyksenä toimi vain neliääninen auki kirjoitettu nuotti (Kosonen, 2011, s. 15). Kun koulusoittimia alettiin lisäämään, täytyi siis myös laulettavien kappaleiden alkaa varioitua, ellei kokonaan erilaisiin lauluihin, ainakin soittavuuden tasoltaan helpommiksi.

Nyt uuden nimen saaneena oppiaineena musiikki halusi uudistua nimensä mukaisesti. Koettiin tärkeäksi monipuolistaa muun muassa tapaa, jolla musiikkia oli opetettu ja vaikka suuria muutoksia itse musiikinkirjojen sisältöihin ei tapahtunutkaan vielä 1960-luvulla, musiikinopetuksessa tapahtui suuriakin muutoksia. Uusi tuttavuus Orff-pedagogiikka lähti suureen nousuun musiikinopettajien keskuudessa (Suomi, 2009, s. 73). Vuonna 1967 ilmestyneessä laulukirjassa *Laulan ja Soitan* (Sonninen, Räisänen & Naukkarinnan), kuvataan Orff-pedagogiikan lähtökohdaksi lapsen käsitysmaailma sekä sen esine-, leikki-, havainto- sekä elämysaineekset. Tämän vuoksi laulukirjan sivujen alareunat sisältävät paljon erilaisia laululeikkejä sekä muun muassa askartelua musiikin tavoin. Lisäksi kirja sisältää pieniä määriä teoriaa, joka toimii ikään kuin tuntiohjelmien runkona (Sonninen ym., 1967).

Vuonna 1971 julkaistussa *Tie musiikkiin, Musica II* (Pohjola & Cederlöf), opettajan kirjassa listataan useita oppiaineita, joiden kanssa musiikkia voisi ja tulisikin integroida. Näitä olivat uskonto, äidinkieli, laskento, maantieto, kuvaamataito sekä liikunta. Uskonnon osuus näistä listatuista oli kuitenkin suurin. Kirja piti sisällään noin kymmenkunta virttä sekä hengellistä laulua ja äänilevyt, joihin kirjassa viittauksia, pitivät sisällään urkumusiikkia, hengellisiä yksin- ja kuorolauluja sekä musiikkiohjelmaa aamuhartauksiin. Opettajan oppaassa tuotiin myös esille Piispainkokouksessa vahvistama virsien opetussuunnitelma (15.3.1966), jossa suositeltiin opettavaksi 38 virttä, jaoteltuna eri luokka-asteille (Pohjola & Cederlöf, 1971, s. 300).

Saman vuosikymmenen loppupäässä vuonna 1978 ilmestyneessä musiikinkirjassa *Musiikki 3–4* (Jokinen, ym.) hengellisiä lauluja, oman otsikkonsa alla oli 11 ja joululauluista (yhteensä 17 kappaletta) hengellisiä lauluja oli 13. Lisäksi täytyy ottaa huomioon myös se, että vaikka laulu

olisi jaoteltu esimerkiksi luonto- tai kansanlauluteeman alle, saattaa se silti pitää sisällään jonkun kristillisteemaisen sanan, kuten esimerkiksi ”Luoja” (Jokinen, Kiiski, Polas & Sonninen, 1978).

1980- luvulle siirtyessä populaarimusiikin vaikutteet alkoivat näkyä huomattavasti suuremmin musiikinkirjoissa. Myös muiden kulttuurien musiikkia alkoi näkyä entistäkin enemmän ja monikulttuurisuudesta alettiin kiinnostua. Näitä muutoksia voidaan havaita muun muassa vuonna 1986 ilmestyneessä 7- luokan musiikin kirjasta *Musiikin aika* (Jaantila, ym.). Hengellisten laulujen määrä oli vähentynyt silminnähävästi ja nyt koko kirja sisälsi ainoastaan 5 kristillisteemaista laulua. Nyt myös joululauluista ainoastaan 2, olivat hengellisiä joululauluja (Jaantila, Juutilainen & Ohls, 1986).

Vaikka uskon näitä musiikinkirjoja tutkimalla, sekularisaation alkaneet tapahtumaan 1970–1980- luvuilla, avaan tässä vielä yhtä musiikinkirjaa 1990- luvulta. *Musiikin aika 3–4* (Alanne, ym. 1995) kirja koostuu yhteensä noin 240 laulua, joista kristillisteemaisia sanoja mainitaan yhteensä 26 (Alanne, Perkiö, Rihu, Rätty & Törmälä, 1995). Kirja on kuitenkin suunnattu nuoremille oppilaille, kuin 1986 vuonna ilmestynyt *Musiikin aika* kirja, joka oli suunnattu 7-luokkalaisille. Tämän uskon osaltaan vaikuttaneen siihen, että musiikinkirja sisältää hieman enemmän hengellisiä lauluja.

Jotta musiikinkirjojen muutosta pystyisi ymmärtämään parhaalla mahdollisella tavalla, tässä alla taulukko 1930- luvun musiikinkirjan sisällysluettelosta sekä 1980- luvun musiikinkirjan sisältö vapaasti koottuna sisällysluetteloksi.

Taulukko 1. Lauri Parviaisen laulukirja vuodelta 1934 ja Musica 3–4 musiikinkirja vuodelta 1989.

Lauri Parviaisen laulukirja (1934)	Musica 3–4 (1989)
1. Hengellisiä lauluja 2. Joulukuu 3. Isänmaa 4. Kalevala- ja Kanteletar- aiheisia lauluja 5. Koti ja kouluja 6. Työn lauluja 7. Raittiuslauluja 8. Vuodenajat 9. Luonto 10. Kansanlauluja 11. Heimokansain lauluja 12. Vanhoja koululauluja 13. Vieraiden maiden kansallislauluja	1. Eläinlauluja 2. Elämään liittyviä lauluja 3. Säveltäjiä ja orkesterisoittimet 4. Jouluku 5. Kansanlauluja 6. Maailma soi 7. Maakuntalauluja 8. Pohjoismaiden kansallislauluja 9. Kuorolauluja

3.2 Hengellinen musiikki

Tässä luvussa esittelen hengellistä musiikkia yleisesti, sekä avaan käsitettä tarkemmin jakaen sen eri osiin.

Hengelliselle musiikille ei ole olemassa yhtä määritelmää, sillä se pitää sisällään monia pienempiä alakäsitteitä. Nimitys on myös vaikea siksi, koska sillä voidaan tarkoittaa minkä tahansa uskonnon musiikkia ja nämäkin voivat koostua useista erilaisista musiikkityyleistä kuten hymneistä, lauluista ja laulelmista. Englanninkielinen termi (Christian Music), on selkeämpi käsite, sillä se rajaa hengellisen musiikin kristillis- hengelliseksi, eli kristinuskoon liittyväksi musiikiksi. Musiikinkirjoissa näiksi hengellisiksi lauluiksi voidaan luokitella sekä virret että hengellissävyiset laulut, joita voivat olla esimerkiksi hengelliset kansansävelmät.

Virsi eli koraali on Riitta Hirvosen (2009) sanoittamana ”kristillisen kirkon jumalanpalvelukseen ja muihin hengellisiin tilaisuuksiin kuuluva kansankielinen, seurakunnan yhteisestintämä laulu” (Hirvonen, 2009). Kun puhutaan hengellisestä musiikista suomalaisessa kontekstissa, monesti ajatellaankin ensimmäisenä virsiä, sillä ne ovat muun muassa jo sanoituksiltaankin hyvin selkeitä kristillispainotteisia. Tämän lisäksi virsien sävelmät ovat suhteellisen helpoja ja jäävät hyvin mieleen. Tunnelmaltaan virret voivat olla hyvin laajasti monen tyyllisiä, mutta stereotypisesti sana ”harras” voisi kuvata ainakin virsien alkuperäistä harmoniaa.

Hengellisten laulujen juuret ovat Hirvosen (2009) mukaan lähteneet liikkeelle 1800-luvun herätysaalloista, jolloin uusissa herätysliikkeissä syntyi paljon uuden tyyppisiä lauluja. Nämä laulut ovat muun muassa muodoltaan vapaampia kuin virret ja laulaessa painottui enemmän ”minä” kuin ”me”. Hengellisten sävelmien rytmikkyys sekä tunnelmallisuus korostuvat myös vahvemmin kuin virsissä (Hirvonen, 2009, s. 16). Christa Plamber (2003) kertoo gradussaan, kuinka hengellisellä musiikilla voidaan tarkoittaa monenlaisia hyvin eri tyyllisiä teoksia. Nämä teokset voidaan jakaa hieman isompiin kategorioihin ja koulumaailmassa näitä kategorioita voivat olla muun muassa *Harras musiikki*, joka pitää sisällään jo aiemmin mainitut virret sekä hymnit, vokaali- ja kuoromusiikin (Plamberg, 2003). Vanhat musiikinkirjat pitävät sisällään myös paljon hengellissävytteisiä kansanlauluja tai esimerkiksi luontoaiheisia lauluja, joissa hengellisyydestä puhutaan vain jossain yksittäisessä säkeistössä, usein laulun loppupäässä. Tällaisissa lauluissa korostetaan Jumalan olemusta Luojana, Taivaan Herrana tai Kaikkivaltiaana (Hirvonen, 2009). Hyvänä esimerkkinä tällaisista lauluista kansanlaulu *Täällä pohjantähden alla* sekä luontoaiheinen hyvin tunnettu koulujen päätönlaulu *Suvivirsi*.

Yhtenä hieman nykypäiväisempänä hengellisten laulujen ilmiönä voidaan pitää *suomalaista gospelia*. Musiikillisesti tämä on hyvin sekulaarimusiikin tyylistä ja useat artistit tai heidän teoksensa ovat laajaltikin tunnettuja. Teosten lyriikat eivät myös välttämättä ole suoraan kristillisiä ja joissain lauluissa ei saateta mainita lainkaan kristillisteemaista sanaa. Kuitenkin artistin tuntien voidaan päätellä, että laulaja laulaa jostain hengellisestä teemasta. Tällaiseksi suomalaiseksi gospel-muusikoksi voisi luokitella esimerkiksi artistin Juha Tapio. Hengellinen musiikki voi olla myös *amerikkalaista gospelia*, jolla tarkoitetaan amerikkalaista protestanttista musiikkia, joka on syntynyt tumman väestön parissa 1800-luvun lopulla (Plamberg, 2003). Pohjois-Amerikkaan tuotujen orjien työlauluista alkoi pikkuhiljaa muuttua hengellisiä, sillä kirkot olivat kodin lisäksi ainoita kohtaamispaikkona, jossa tumma väestö sai olla vapaana ja rauhassa. ”Call and response” (vapaasti suomennettuna kutsu ja vastauslauluista) alkoi kehittyä

pikkuhiljaa hengellisiä ja näitä kutsuttiin nimellä negrospirituaalit. Myöhemmin lauluille kehittyi nykyisin käytetty tunnetumpi käsite *gospel* (Wise, 2002 s. 11). Amerikkalaisesta gospelista hyvin tunnettuja lauluesimerkkejä ovat muun muassa *Amazing Grace* sekä *When the saints go marching in*.

Vaikka on olemassa lauluja, joiden sanat eivät välttämättä ole päällepäin katsottuna kristillisiä, tai lauluja, jotka perustuvat johonkin hengelliseen lauluun, mutta ovat instrumentaaliversiota niistä, määritellään hengellinen musiikki silti hengelliseksi useasti lyriikoiden perustella.

Palmbergin (2003) mukaan on kuitenkin olemassa myös sekulaarisia kappaleita, jotka eivät ole tyyliltään ja käyttötarkoituksiltaan lainkaan kristillisiä painotteisia, mutta jotka käyttävät sanoituksissaan hengellisiä ilmaisuja esimerkiksi ”Jumala” tai ”Jeesus”. (Palmberg 2003.) Tällöin tiettyjen teosten hengelliseksi leimaaminen ainoastaan sanoitusten pohjalta ei ole mielestäni täysin korrektia.

3.3 Populaarimusiikki musiikinkirjoissa

Tässä luvussa esittelen populaarimusiikin ilmiön syntyä suomalaisessa nuorisokulttuurissa ja tämän ilmiön vaikutusta musiikinkirjojen sisällön uudistumiseen.

Populaarimusiikki on kasvanut kiinni kulttuuriimme niin vahvasti, ettei sen määrittely ole enää kovin helppoa. Carlos Xavier Rodriguez nostaa esille kirjassa *Bridging the Gap: Popular Music and Music Education* (2004), kolme tapaa, jolla populaarimusiikki voitaisiin kuitenkin määritellä. Ensimmäinen niistä korostaa musiikin sijoittumista kansainvälisillä musiikkilistoilla, kuten esimerkiksi Billboardilla. Myös media sekä lehdet tuovat julkisuuteen näitä yleisesti hyvänä ja tunnettuna pidettyjä artisteja sekä heidän musiikkiaan. Tämä ensimmäinen luokittelutapa määrittelee populaarimusiikin siis sellaiseksi, mitä valtaosa ihmisistä kuuntelee, sillä ”kaikki muutkin” kuuntelevat sitä, jolloin tämä on sosiaalisesti hyväksyttävää musiikkia.

Toisen näkökulman mukaan populaarimusiikki määritellään sen näkyvyyden perusteella. Tällä tarkoitetaan sitä, milloin tietyt kappaleet ilmestyvät nuoteiksi tunnettuihin kirjoihin tai ”sound trackeiksi” elokuvien taustalle. Kyse on siis siitä, milloin musiikki nivoutuu yhteiskuntaamme syvällisemminkin kuin vain pelkästään kuunneltuna musiikkina.

Kolmannen näkökulman mukaan populaarimusiikki liitetään yhteen tietyn ryhmän tai joukon ihmisiä kanssa. Tätä pidetään kriittisenä lähestymistapana, sillä tämä ryhmä vaikuttaa yhdessä siihen, mitä musiikkia milloinkin kuunnellaan ja kuunneltu musiikki vaikuttaa usein myös kuuntelijoiden pukeutumistyyliin, kielenkäyttöön, harrastuksiin sekä muuan maussa luonteenpiirteisiin (Rodriguez, 2004, s. 13–27).

Suomalaisessa nuorisokulttuurissa rock- sekä popmusiikki alkoivat löytää omaa paikkaansa 1970- luvulla ja 1980- luvun puolella tämä uudenlainen musiikkikulttuuri lähti nopeaan nousuun. Tanja Välisalon ja Petri Karosen kvantitatiivisessa tutkimuksessa 1980- luvun musiikkikulttuurista (2018) tuodaan esille, kuinka tuohon kyseiseen vuosikymmeneen ovat vaikuttaneet monet yhteiskunnalliset muutokset. Kylmän sodan päätyttyä kulutuskulttuuri alkoi kasvaa nopeasti. Tämän myötä teknologia lähti kovaan nousuun ja pop- sekä rockmusiikkiin vahvasti vaikuttava mediakulttuuri alkoi moninaistua ja laajentua. Tutkimuksessa saatiin selville muun muassa se, kuinka suomalaisten nuorten alueelliset erot vaikuttivat vahvasti siihen, millaista musiikkia oli saatavilla ja tämä taas puolestaan siihen, mitä musiikkia ylipääntänsä kuunneltiin (Välisalo & Karonen, 2018).

Uudenlaisen musiikin ”trendikkyudesta” 1980- luvulla, voidaan päätellä, että näitä populaarimusiikki kappaleita haluttiin lisätä musiikinkirjoihin, jotta oppilaat olisivat motivoituneempia laulamaan ja soittamaan tunnilla. Vuoden 1985 opetussuunnitelman tavoitteena olikin muun muassa oppilaan persoonallisuuden – sekä luovan ilmaisukyvyn kehittäminen. Oppilaiden omaa ääntä haluttiin kuunnella entistä enemmän ja vaikka aiempien vuosikymmenien laulut olikin koottu lasten elämään liittyvistä aiheista, 1970–1980 luvuilla yhteiskunta muuttui hyvin radikaalisti ja nopeasti ja tämän myötä uusi populaarimusiikin kulttuurikin täytyi ottaa uudella tavalla huomioon. Uusi musiikkikulttuuri tuo myös mukanaan uudenlaisen nuorisokulttuurin, jollaista ei varsinaisesti tunnistettu vielä 1900– luvun alkupuolella. Tästä johtuen uskon, että musiikinkirjoihin lisättiin paljon muodissa olevia lauluja, joiden alta vanhoja kristillisteemaisia lauluja karsittiin.

4 Tulokset ja Pohdinta

Tässä luvussa vastaan kahteen tutkimuskysymykseeni ja perustelen tuloksia lähteillä, joita käytin tutkielmassani. Pohdinta osuudessa käsittelen omien mielipiteitteni kautta sitä, kuinka tämä kirjallisuuskatsaus auttaa minua opinnoissani ja tuon esille omia ajatuksiani koko tästä prosessista. Tässä luvussa oma ääneni tulee siis selvemmin näkyviin.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni pohdin sitä, milloin peruskoulun musiikinkirjat ovat muuttuneet selkeästi sekulaarisemmiksi. Tutkimistani vanhoista musiikinkirjoista, vanhemmista musiikinopetussuunnitelmista ja muista tieteellisistä lähteistä pystyin päättämään musiikinkirjojen muuttuneen selkeästi sekulaarisemmaksi noin 1970-luvun lopulla ja viimeistään 1980-luvulla. Tutkiessani 1930–1950-luvun musiikinkirjoja, pystyin huomaamaan, että näissä hengellisten laulujen rooli oli hyvin suuri. Vaikka musiikinkirjat pitivät sisällään myös lauluja, jotka eivät varsinaisesti liittyneet teemoiltaan kristinuskoon, koostui laulujen suurin osuus kuitenkin virsistä, hengellisistä lauluista, ja muun muassa luontoaiheisista lauluista, joissa mainittiin ainakin kerran sana ”Luoja”, ”Kaikkivaltias” tai ”Taivaan Isä”. Musiikkikasvatuksen tutkija Henna Suomi viittaa artikkelissaan *Opetussuunnitelma ja muuttuva musiikinopetus* (2009), Reijo Pajamon (1999) sanoihin, joiden mukaan ”kansakoululaitoksen toimintaa leimasi voimakas kristillis-isänmaallinen henki, mistä syystä koulujen keskeisimmän aineiston muodostivat isänmaalliset laulut ja virret. Suomalainen lauluperinne nojasi kansallisiin arvoihin ja jokainen kansakoulun käynyt osasi laulaa tärkeimmät virret, isänmaalliset laulut, kansanlaulut ja maa-kuntalaulut. Koulu pyrkiikin antamaan lapsille eräänlaisen lauluvaraston elämän eri tilanteita varten” (Suomi, 2009, s. 71).

Selkeästi sekulaarisempaa muutosta musiikinkirjoissa voin siis todeta tapahtuneen 1970–1980-luvuilla, sillä näinä vuosikymmeninä tapahtui myös paljon suuria muutoksia niin koulujärjestelmässä kuin musiikinopetuksessakin. Jo vuonna 1963 laulu-oppiaineelle oli annettu uusi nimi musiikki. Vuonna 1972 kansakoulujärjestelmä muuttui uudennlaiseksi peruskoulujärjestelmäksi ja tälle uudelle koulujärjestelmälle luotiin myös uusi opetussuunnitelma, joka painotti musiikinopetuksessa oppilaan henkilökohtaisia musiikillisia elämyksiä. Oppilaan ääntä alettiin siis kuuntelemaan entistäkin enemmän. Kouluhallitus (1972) kannusti myös lisäämään ohjelmiin ajankohtaista musiikkia.

Muuttuneen peruskoulujärjestelmän sekä muuttuneen musiikin opetussuunnitelman lisäksi, voidaan todeta populaarimusiikin yltiömäisen lisääntymisen suomalaisen nuorison joukossa, johtaneen siihen, että musiikinkirjoista tehtiin tilaa näille ”trendikkäämmille” lauluille. Uskon myös, että nuorisolle on ollut heille suunnattua musiikkia jo aiempina vuosikymmeninä, mutta itse nuorisokulttuuri käsitteenäkin oli aivan uusi ilmiö, joka lähti liikkeelle 1950–1960 luvuilla Amerikasta rantautuen Suomeen hieman myöhemmin ja tämä uuden kulttuurin synty on ikään kuin pakottanut yhteiskuntaa muuttumaan ja ottamaan nuorisoa huomioon uudella tavalla. Tämän voi todeta vaikuttaneen muun muassa siihen, että 1980-luvulla musiikinopetuksessa nyt vielä entiskäin enemmän kuunneltiin oppilaan ääntä ja Suomen (2009) sanoin, pyrittiin luomaan esteettisiä kokemuksia oppilaille ja valmistettiin heitä omaksumaan musiikillista kulttuuriperintöä (Suomi, 2009, s. 87).

Toisena tutkimuskysymyksenäni pohdin sitä, mitkä yhteiskunnalliset ilmiöt ovat vaikuttaneet tähän musiikinkirjojen muutokseen. Tutkin sekularisaatiota ja siihen liittyviä ilmiöitä muun muassa teoksen *Yhteiskunnallinen muutos* (2003) avulla. Sekularisaatiota, eli uskonnollisuuden vähenemistä modernisaation tieltä (Markkola, 2003), voidaan nähdä monissa eri yhteiskunnallisissa ilmiöissä, kuten esimerkiksi teollistumisessa tai kapitalismissa. Tämän kirjallisuuskatsauksen perusteella voin todeta teollistumisen johtaneen erityisesti uuteen kaupungistumiseen sekä työläiskulttuuriin. Suomi oli pitkään ollut maatalousvaltio ja pienet hyvinkin omavaraiset yhteisöt ruokkivat kollektiivista elämäntapaa, sillä ihmiset olivat riippuvaisia toisista ihmisistä. Myös kirkko nähtiin tärkeänä osana tätä yhteisöllistä kulttuuria.

Uutena ilmiönä teollisuus antoi kuitenkin mahdollisuuden muuttaa kaupunkeihin ja hankkia töitä ja töiden kautta syntyi myös uusi mahdollisuus, kelle tahansa, lähteä opiskelemaan ja kehittyä muun muassa akateemisesti. Harri Merlin sekä Jouko Nikula pohtivat *Yhteiskunnallisessa muutoksessa* (2003) akateemisen tason nousuun vaikuttaneen muun muassa koulutuksen, terveyden sekä vapaa-ajan merkityksen kasvaminen (Merlin & Nikula, 2003).

Uusi työ- ja opiskelukulttuuri muuttui myös pikkuhiljaa yksilökeskeisemmäksi ja Pirjo Markkola (2003) painottaakin, että vaikka sekularisaatiota tapahtuu hyvinkin laajalla mittakaavalla yhteiskunnan eri osa-alueissa, on se myös yksilötason ulottuvuus, sillä uskonnollinen ajattelu menettääkin merkitystään yhteiskunnallisesti (Markkola, 2003, s. 51).

Yhteiskunnallisia ilmiötä, joiden voidaan todeta vaikuttaneen musiikinkirjojen muutokseen, voivat olla siis muun muassa teollistuminen ja talouden kehityksen nousu, työkultuurin kasvamisen, kaupungistuminen ja erityisesti vapausaatteen leviäminen, joka puolestaan pitää sisällään muun muassa uskonnonvapauden, työuran valinnan vapauden, kumppanin valinnan vapauden sekä ylipäättään vapauden olla rohkeasti omaa mieltä asioista, vaikka nämä mielipiteet risteäisivätkin yhteiskunnan normien kanssa. Vapauden myötä esille nousi myös monikulttuurisuuden ilmiö, joka taas toi mukanaan muun muassa moniuskontoisuuden ja kristilliseen kulttuuriin pohjautuvassa maassa, näiden ilmiöiden kohtaaminen vaatii erityistä sensitiivisyyttä ja kirkon osalta aivan uudenlaista sopeutumista. 1970–1980 luvulla muotoutunut yksilökeskeinen kulutusyhteiskunta ei nähnyt enää kristinuskoa enää samalla tavalla kollektiivisena osana valtiota ja kulttuuria vaan tästä oli muuttunut ennemmin kulttuurillinen tapa ja osa historiaa.

Jos verrataan 1990-lukua tai jopa 2000-lukua nykypäivän kanssa, on pinnalla kuitenkin aivan toisenlainen ilmiö. Enää eivät ole vastakkain ajatukset siitä, kuinka paljon tai kuinka vähän hengellisiä lauluja on tärkeä pitää musiikinkirjoissa vaan ennemminkin ajatus siitä saako näitä lauluja laulaa ollenkaan kouluissa. Nykypäivänä on otettava huomioon kaikki muista uskonnosta tulvat lapset, joten kysymykseksi nouseekin se, onko eettisesti oikein ja hyväksyttyä pitää yllä suomalaista kansanperinnettä ja kristillisiä arvoja vai pitäisikö suvaitsevuuden nimissä poistattaa nämä. Juuri näiden ajatusten vuoksi koin tämän kirjallisuuskatsauksen tekemisen itselleni hyvin tärkeäksi. Halusin vanhoja musiikinkirjoja tutkimalla osoittaa sen, kuinka koulu ei ole irrallinen osa yhteiskuntaa tai yhteiskunnallista muutosta. Niin ikään myöskään kirkko ja kristillisyys eivät ole irrallinen osa yhteiskuntaa, vaan päinvastoin ovat vaikuttaneet hyvinkin vahvasti sen kehittymiseen. Vanhoja musiikinkirjoja tutkimalla pystyin selkeästi huomaamaan niiden sekularisoitumisen, sillä hengellisten laulujen määrä alkoi vähetä vuosikymmenten mittaan, sillä kuten myös tutkimuksestani käy ilmi, uudistuu yhteiskunta jatkuvasti.

Nykypäivänä valtion koulut eivät myöskään ole tunnustuksellisia, jonka vuoksi hengellisten laulujen ylläpitämistä ohjelmistossa ei saisi perustella enää kristillisellä arvopohjalla ja kristinuskon tärkeydellä. Kuitenkin voidaan puoltaa niiden laulamista tärkeänä osana suomalaista historiaa ja tällä kirjallisuuskatsauksella halusin myös osoittaa sen. Mielestäni olisi kummallista, jos joudumme poistamaan muun muassa kaikki joululaulut tai kevätjuhla-laulut, joissa edes kerran mainitaan joku kristillisteemainen sana. Voisimme ennemmin nähdä nämä laulut kokonaisuutena ja osana historiaa, sillä useita hengellisiä lauluja onkin laulettu jo usean vuosikymmenen, ellei vuosisadan ajan.

Haluaisin jatkaa tästä kirjallisuuskatsauksestani myös gradua kohti. Minua kiinnostaisi lähteä tutkimaan sitä, millaiseksi eri opettajat näkevät hengellisen musiikin roolin musiikinopetuksessa. Samalla minua myös kiinnostaisi tutkia sitä, millaisessa valossa oppilaat näkevät hengellisen musiikin kouluissa ja ajattelin lähteä tekemään aiheesta syventävää empiiristä tutkimusta. Kirjallisuuskatsaukseni aihe on minulle tärkeä, sillä kun haluamme yhteiskuntana muuttua ja olla kehittyä jatkuvasti, emme saa unohtaa omaa historiaamme, sillä miten voimme tietää minne menemme, jos emme tiedä mistä tulemme.

Lähteet

- Alanne, P., Perkiö, S., Rihu, L., Rätty, E & Törmälä J. (1995). *Musiikin aika 3–4*. Porvoo: WSOY.
- Harborn, J. & Van der Merwe, L. (2015). A Conceptual Model of Spirituality in Music Education. Reston. *National Association for Music Education*. Journal of Research in Music Education- jornaalissa, vol. 63(1), 47–69.
- Heininen, S. & Heikkilä, M. (1996). *Suomen kirkkohistoria*. Helsinki: Edita.
- Hirvonen, R. (2009). *Ystävä sä lapsien. Lasten virret ja hengelliset laulut suomenkielisissä kokoelmissa 1824–1938 ja niiden vaikutus vuoden 1938 virsikirjaan*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta.
- Huhta, I. 2013. Suomen luterilainen kirkko ja julkisen keskustelun murros 1960-luvulla. Media & viestintä, 36(2), 68–85.
- Iisalo, T. (1987). *Kouluopetuksen vaiheita. Keskiajan katedraalikoulusta nykyisiin kouluihin*. Helsinki: Otava.
- Lindström, A. (2001). Tie oppivelvollisuuden säätämiseen. Teoksessa M. Kuikka, A. Lindström, A. E. Merimaa & P. Elo. (toim.), *Koko kansan koulu – 80 vuotta oppivelvollisuutta*. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja (s. 15–100).
- Jaantila, A., Juutilainen, E-M. & Ohls, P. (1986). *Musiikin aika*. Porvoo: WSOY.
- Kallunki, V. 2010. *Yhteisön ja yhteiskunnan ehdoilla: Seurakuntien ja kuntien yhteistyö vuorovaikutuksen näkökulmasta*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kosonen, E. (2011). Kansakoulun laulunopetus 1960-luvulle saakka. perinteistä ammentaen, uudistuksia odottaen. Musiikkikasvatus. *The Finnish Journal of Music Education*. 14(2), 10–19.
- Markkola, P. (2003). Mitä on sekularisaatio? Teoksessa H. Melin, J. Nikula, I. Alanen, R. Alanen, R. Blom, ... U. Vuorela. (toim.) *Yhteiskunnallinen muutos* (s. 47–61). Tampere: Vastapaino.
- Merlin, H. & Nikula, J. (2003). Mitä on yhteiskunnallinen muutos? Teoksessa H. Melin, J. Nikula, I. Alanen, R. Alanen, R. Blom, ... U. Vuorela. (toim.) *Yhteiskunnallinen muutos* (s. 253–264). Tampere: Vastapaino.
- Numminen, J. (2001). Suomen kansanopetuksen historia. Teoksessa M. Kuikka, A. Lindström, E. Merimaa & P. Elo. (toim.), *Koko kansan koulu – 80 vuotta oppivelvollisuutta*. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja. (s. 101–111).
- Pajamo, R. (1973). *Laulunopetus Suomen kansakouluissa 1866–1881*. Väitöskirja. Helsinki: Suomen musiikkitieteellinen seura.

- Pajamo, R. (1999). *Lehti puusta variseepi. Suomalainen koululauluperinne*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Palmberg, C. (2003). "Mikä ihmeen ylistys?" *Hengellisen ylistysmusiikin olemus ja ilmeneminen Suomessa*. Pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pohjola, E., Cederlöf, E. (1966). *Tie musiikkiin. Musica II. Opettajan kirja*. Helsinki: Fazer.
- Poutler, S. (2011). Jumalan valtakunnan kansalaisista vastuullisten maailmankansalaisten kasvattamiseen. Yleissivistävän koulun uskonnonopetuksen yhteiskunnallinen tehtävä 1900-luvun alusta 2000-luvun alkuun. *Kasvatus & Aika* 5(4), 69–85. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
- Rodriguez, C. X. (2004). Popular Music in Music Education: Towards a New Conception of Musicality. Teoksessa Rodriguez, C. X. (edit) *Bridging the Gap: Popular Music and Music Education*. (s. 13–27). Reston, Virginia: The national Association for Music Education.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. *Vaasan yliopiston julkaisuja*. Haettu osoitteesta https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Sonninen, A., Räisänen, M. & Naukkarinen, O. (1967). *Laulan ja soitan. Oppikouluja varten*. Helsinki: Otava.
- Suomi, H. (2009). Muuttuva musiikinopetus. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen, L. Väkevä. (toim.) *Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Vaasa: Ykkös-Offiset Oy.
- Suorsa- Rannanmäki, A. (2020). *Colour keys- menetelmä pikkupianisteille*. Lisensiaatitutkiinto. Helsinki: Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/321874/nbnfi-fe2020112492803.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Taira, T. (2003). Maallistumisesta notkistumiseen – muuttuva uskonnollisuus ja uskontosociologian näkökulma. *Sociologia* 40(3). Tampere: Westermarck- seura.
- Taira, T. (2019). *Suvivirsi ja kristinuskon "kulttuuristuminen" katsomuksellisen monimuotoisuuden aikana*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/teemu_taira_artikkeli_fi.pdf
- Välisalo, T. & Karonen, P. (2018). Muistettu ja unohdettu musiikki: Mitä muistitieto ja äänitemyyntitilastot kertovat 1980-luvun nuorten musiikkikulttuurista. *Etnomusiikologian vuosikirja*, 30, 183–206. Haettu osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60538/valisalokaronenmuistettuunohdettu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Wise, R. (2002). *Defining African American gospel music by tracing its historical and musical development from 1900 to 2000*. Doctoral dissertation. Ohio: The Ohio State University.